

2020. február 3–9.

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

Ozsvári Csaba kiállítása Egerben

A mosolygó Beethoven

Molnár Piroska díszpolgár lett

Film:

**Akik maradtak
Foglyok**

Fotó: Fábán Attila

Lét és alkotás a szentség jegyében

Ozsvári Csaba kiállítása Egerben

A magyar kultúra napjának előestéjén, január 21-én nyílt meg az Egri Érseki Palota Látogatóközpontban az Ozsvári Csaba (1963–2009) ötvösművész, a Missziós Kereszt alkotója című időszaki kiállítás. A kivételes tehetségű alkotó többnyire liturgikus használatban álló egyházművészeti remekeit felvonultató, kamarajellege ellenére is különlegesen gazdag, emblemikus tárlat az idei Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus egyik legbeszédesebb előkészítő alkalmaként lehet a látogatók számára.

A kiállítást befogadó egri érsek, **Ternyák Csaba** a szentségre törekvő, igaz művészetet, az Istenről beszélő igazi kultúrát képviselő alkotót méltatta köszöntőjében. **Ozsvári Csaba** munkái annak az ezeréves magyar kultúrának a rendkívül értékes folyományai, amelyet **Szent István** tett egyetemessé, és terjesztett ki minden művészeti ágra úgy, hogy a kereszténységbe oltotta. Olyan maradandó értékekről van szó, amelyek összekötik az eget és a földet, a magasba emelik a tekintetet. Az itthon elismert **Ozsvári Csaba** 1991-ben **II. János Pál** pápának ajándékozott misekönyvborítójával vált nemzetközi híró művésszé. **Ternyák Csaba** felidézte **Piero Marini** érsekkel, az akkori pápai szertartásmesterrel való találkozását, aki elmondta neki, hogy a Szentanya mennyire örült ennek az ajándéknak, és milyen szívesen és gyakran használta ezt a műves misekönyvborítót az ünnepi szertartások alkalmával.

Kránitz Mihály protonotárius kanonok a megnyitója elején kiért erre az epizódra, ugyanis abban az időben éppen Rómában tanult ösztöndíjasként. Előadását **Ozsvári Csaba** 2006-ban készült országjáró – és tavasszal Egerbe érkező – missziós keresztjének teológiai elemzésével kezdte, pontosabban azzal: mit is közvetít ez a magyar szentek „egész galériáját” fölmutató ereklyetartó. Az Egyház ikonikus személyiségein keresztül a kétezres éves kereszténység életeszményét: „Legyetek szentek!” Kettős hivatásunkat, amely egyszerre szól a történelemben való létről és az Isten sze-

rinti életről. A negyvenhat éves korában, 2009-ben elhunyt, „belső látással rendelkező” **Ozsvári Csaba** életét és életművét is ebben az összefüggésben, valamint **Pál** apostol hitvallásából vett párhuzamokkal vázolta fel a **Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának** dékánja. Meglátása szerint a gótikus templomépítők és az ikonfestők lelkülete hatotta át **Ozsvárit**, aki az alkotást – a Krisztushoz való hasonulás szellemében – hitélményként élte meg. „Meghaltam, hogy Krisztussal éljek” – üzent missziós keresztjével. **Kránitz Mihály** szerint a szép a titok rejtejele, amely a természetfelettre utal. Minden nagy alkotás kapcsolatban van a megtestesüléssel, Krisztussal; és misztikus jellegű, a misztérium megértésére vezető istenélményt nyújt.

A lépcsőház második emeletének fordulójától egy, **Ozsvári Csaba** stílusát, kifejezésformáit pazar módon ötvöző és egyszerre láttató körmeneti kereszttel indul a tárlat anyaga. Ezüstdomborítású, jáspisköves misekönyvborító, kehely és paténa a tárlóban; egy másikban dúsan díszített, kristályüveges monstrancia.

A lépcsőházból nyíló, osztott terem barokk díszítőfestésű, paszellszínű falai között különösen jól érvényesülnek az ezüstösen fénylő, meglepő tekintélyességükkel együtt is finom művű ötvösremek: egy Szent Kereszt-ereklye-tartó, a schönstatti egy-ségkereszt, aranyozott feszületek, ünnepi kelyhek, pectorálék, keresztelőtál és kancsó, a Szentháromságot, illetve a feltámadt, megdicsőült Krisztust ábrázoló ezüstdomborítások... Ozsvári korai, diplomamunka előtti korszakából itt látható most a Magyar Máltai Szeretetszolgálat központja számára 1986-ban készített, rézdomborítású máltai kereszt is.

A kiállítás kurátora, Köves-Kárai Petra elmondta: mintegy huszonöt alkotás és néhány vázlat látható a tárlaton, amiket többek között Budapestről, Zircről, Vácra, illetve magángyűjteményekből kölcsönöztek. A legtöbb a Váci Székesegyházi Kincstár és Egyházmegyei Gyűjteményből érkezett Egerbe. Kiderült, hogy az érsekség is büszkélkedhet Ozsvári-darabbal, Ternyák Csaba ugyanis a püspökké szentelésére kapott, Ozsvári Csaba által készített mellkeresztrel jelent meg az eseményen.

A tárgyak jelentős része rendszeres liturgikus használatban áll, így például a tömjénezőt a megnyitó után rögtön haza is vitték a pasaréti Páduai Szent Antal-templomba. Az Érseki Palota Látogatóközpont munkatársai örülnek, hogy bemutathatják ezt a komoly válogatást. Ritkán látható együtt ennyi Ozsvári-mű. Egyik-másik a húsvéti szertartásokra visszatér majd eredeti őrzési helyére. De ahogyan a Duna Tv által 2000-ben forgatott és a tárlat keretében most folyamatosan vetített portréfilm címe is emlékeztet rá, Ozsvári Csaba ezért alkotta őket: *Ad gloriam Dei*.

A művész a 90-es években találta meg egyéni hangját, művei korai munkáinál sokkal vonalasabbak, letisztultabbak és részletgazdagabbak lettek. Felismerhetőbbek is, már nem mestere hatását látni bennük. Ebben az egyediségben megmaradt a hagyomány tisztelete, az előképek újraértelmezett és átformált világa. Ozsvári Csaba használta az ókeresztény alapokon nyugvó szimbólumokat, a stílusára annyira jellemző gazdag ornamentika eredete pedig a kora középkori művészetben, illetve a bizánci, szkíta, örmény és grúz, valamint a honfoglalás kori ősi motívumokban keresendő.

Az alakuló, szellemi-lelki értelemben interaktív kiállítás az április elején Egerbe érkező – egyelőre fényképpel megidézett – misz-sziós keresztrel lesz teljes. Azzal a 2006-ban a budapesti városmisz-szióra teremtet „fő művel”, amely 2017 novembere óta már Ferenc pápa áldásával járja az országot, hogy figyelmes szemlélőit a szeptemberi budapesti találkozásra invitálja.

Pallós

Fotó: Fábíán Attila

A mosolygó Beethoven

Nem kevesebb mint hétszáz Beethoven-szobor került tavasszal a bonni Münsterplatzra, a zeneszerző szülővárosának egyik fontos terére. A rengeteg szobor nemcsak mosolyog, hanem zöld is, legalábbis a többségük, de van közöttük aranszínű is. Az installációt a hagyományos tárgyiasság helyett a gondolatíságot előtérbe helyező konceptuális művészet egyik képviselője, a német Ottmar Höttl készítette. A mosolygó szobrok a IX. szimfónia Örömdáként ismert utolsó tételére utalnak. Az alkotó célja az volt, hogy vegyük észre, Beethoven nem csak az a nagytermészetű, mogorva ember lehetett, akinek általában ábrázolják. Tóth Endre zenetörténész a budapesti Kelet kávézóban tartott előadásában január 20-án este Beethovenról, az emberről beszélt. Arról, hogy a nagy zeneszerző milyen is lehetett a hétköznapok valóságában.

Már a 6 órai kezdés előtt sokan – főként fiatalok – ültek a kávézó földszintjén elhelyezett Thonet-székeken, és várták az előadót, aki időben meg is érkezett. Közvetlenül mellette ott állt a már említett zöld Beethoven-szobrok egyike, amit a Német Turisztikai Hivatal adott kölcsön az előadás idejére. Tóth Endre zenetörténész ezt a címet adta az előadásának: *Barátunk lenne-e Beethoven?*

Az előadó mindenkit megnyugtatót: a nagy zeneszerzőről nyilván csak azért nem készült mosolygós kép, mert akkoriban nem volt szokás az ábrázolásnak ez a módja. Sőt, még a későbbi fényképeken is komoly arccal szerepeltek a híres emberek.

Ahogy minden alkotó, úgy Beethoven esetében is joggal vetődhet fel a kérdés: az élete mennyiben befolyásolta a munkásságát? Megjelenik-e a műveiben, hogy milyen ember volt valójában?

Honnan indult Beethoven? Hogyan lett a világ egyik legnagyobb zeneszerzője? – tért rá Tóth Endre a mester gyermekkorára. Beethoven apja is zenész volt, tenoristaként működött, de alkoholistá volt, aki rendszeresen verte a gyermekeit, Ludwigot is. Fia zenei tehetségét korán felismerte, és már kezdetől fogva egy kis Mozartot akart faragni belőle. Akkoriban Mozartnak igen nagy híre volt. Hátha az ő fia is van olyan csodagyerek, és beutazhatja vele egész Európát – gondolta Beethoven apja. Ludwig már kis korában elhatározta, hogy Bécsbe megy, és Mozarttól tanul majd, ha már az apja zsenit akar nevelni belőle. Ám végül nem jutott el az osztrák fővárosig. Megtudta, hogy édesanyja a halálán van,

ezért muszáj volt hazatérnie, hogy segítsen öccse nevelésében, amire az apja alkalmatlan volt. Ilyen háttérrel indult neki az életnek Beethoven, és felnőtt korára nagy hatású személyiséggé, egyfajta mitikus alakká vált. Köszönhető ez a művészet iránti teljes odaadásának és sajátos munkamódszereinek, részben pedig a sükettség okozta elszigeteltségének is.

Heves vérmérsékletű ember volt, szenvedélyes, erőszakos és szeszélyes, hiú és hirtelen haragú, mégis vonzó egyéniség. Tóth Endre egy anekdotát is elmesélt azzal kapcsolatban, hogy milyen elképzelései voltak a mesternek a tehetségével és a pályájával kapcsolatban. Beethoven a következőket mondta: „Szeret-

ném másra bízni a műveim terjesztését, és örülnék, ha valaki életem végéig eltartana. Cserébe nekiadnám szerzeményeim kiadásának kizárólagos jogát, és szorgalmasan komponálnék.” Amikor arról kérdezték, hogy mit tart a zeneszerzők legfőbb erényének, azt felelte, hogy a különlegességet és az eredetiséget. Egy hölgynek pedig, aki tudni akarta, hogy megnézi-e a Mozart-operákat, azt válaszolta, hogy nem ismeri őket, és nem is akar más zenét hallani, csak a sajátját, nehogy csorba essék az eredetiségén.

Beethoven 1812-ben kötött barátságot Goethével. Egyik levelében a nagy költő leírta a benyomásait a zeneszerzőről: „Megismerkedtem Beethovennel. Lenyűgöző tehetség, de sajnos végtelenül zabolátlan természet, és ha nem is minden ok nélkül tartja gyűlöletesnek a világot, semmit nem tesz azért, hogy önmaga és mások számára élvezetesebbé tegye.” Beethoven közeli barátai között meg kell említenünk a magyar *Brunszvik Ferencet* is.

És most essék szó a hölgyekről – mondta az előadó. Tóth Endre ezúttal *Franz Wegele*től, a zeneszerző orvos barátjától olvasott fel egy idézetet: „Soha nem maradt szerelem nélkül, és szerelmének többsége magas rangbéli volt.”

Manapság nagy divat az írók, költők, festők és zenészek szerelmi életének firtatása. Sok könyv jelenik meg ebben a tárgykorban Magyarországon is. Persze érthető ez, hiszen mindannyian tudjuk, a magánéletünk komoly hatással van a munkánkra, hivatásunk gyakorlására, és nem volt ez másképpen Beethoven esetében sem.

Tóth Endre úgy fogalmazott: a zeneszerző művészetének jót tett a sok be nem teljesült szerelem. Nem volt képes az elkötele-

ződésre, és a megszépítő messzeség romantikus motívuma jelenik meg a zeneműveiben is. Tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy Beethoven a szerelemben nem jutott semmire. Talán jó is volt neki ez így. Elképzelhető, hogy azért vonzódott a magasabb rangbéli hölgyekhez, mert tudta, a kapcsolatukból úgysem lehet semmi. A plátói szerelem ideális volt számára. Nehéz is volna elképzelni őt a férj szerepében, amint a felesége azt mondja neki: „Te, Ludwig, vidd már le a szemetet, és mosogass el – viccelődött az előadó.

Szó esett a magyar Brunszvik lányokról is. Beethoven nem szívesen tanított, velük azonban kivételt tett, Martonvásáron zongorákat adott a család lányainak. Az akkor 24 éves *Teréz* a zongorajátékával elbűvölte Beethovent, de nem ő lehetett „a halhatatlan kedves”. Sokkal inkább a húga, az elegáns, szép és elragadó *Jozefin* után epekedett Ludwig. A lány azonban hozzáment egy bizonyos *Deym* grófhhoz, aki szobrok gipszmásolatának készítésével is foglalkozott.

További hölgyeket is meg kell még említenünk – folytatta a zenetörténész. Az 1810-es évek elején Beethoven állítólag házassági ajánlatot tett az akkori orvosa unokahúgának. Ez nemigen tetszett a családnak, a negyvenéves Beethovent nem tartották jó partinak a tizenhét éves lányuk számára. A zeneszerző nem sokkal később belátta, hogy elhamarkodta a dolgot, és bocsánatot kért az ajánlatért. Az újabb kutatások szerint engeszteléseként egy rövid zongoradarabot küldött a lánynak, egy a-moll bagatellt. A dedikáció így szólt: „Für Therese.” *Therese Malfattiról* volt ugyanis szó.

Egy *Ludwig Noll* nevű zenetörténész azonban Beethoven macskakaparasát nem tudta kiolvasni, így aztán a darab *Für Elise* címen került be a köztudatba. Noll 1865-ben találta meg a zeneművet, ezt a kis „semmiséget”, amelyből aztán a világ zeneirodalmának egyik legnépszerűbb darabja lett.

Az előadás közben zenét is hallgatott a közönség, átdolgozásokat Beethoven műveiből. Szó esett a mester sükettségéről is. A halála után sokan kutatták, vajon mi okozhatta ezt a betegséget, de máig sem született egyértelmű válasz erre a kérdésre.

Kikerülhetetlen téma Beethoven istenkeresése is. Életére nagy hatással volt a francia forradalom: a szabadság, egyenlőség, testvériség eszméje, amely az *Örömdában* is megfogalmazódik. De hogyan viszonyult a valláshoz? Vajon mi következik az „én átölelem az emberiséget” gondolatából? Beethoven katolikus szellem-

ben nevelkedett, de a formalitások nem nagyon érdekelték. Rengeteget olvasta a Bibliát, szöveg szerint is meg akarta ismerni a Szentírást. Úgy gondolta, az ember személyes kapcsolatban áll Istennel, aki maga is személy. Erőtelenjesen panteista gondolkodásmód jellemezte. Úgy vélte, Isten egy a teremtet világgal, a természettel. Megérintették a keleti tanok is, néhány egyiptomi felirat bekeretezve állt az íróasztalán. Például ez: „Minden vagyok, ami volt, van és lesz. Halandó ember nem emelte föl a fátylam. Ő egyedül önmaga, és minden ennek az egyedüliségnek köszönheti a létét.”

A csaknem kétórás előadás végére egy lombikszerű kávéfőzőben a kis tűz fölött elkészült és fortyogva lefolyt a forró kávé. Aki közel ült, kaphatott is belőle egy keveset. A hosszúra nyúlt est során egy pillanattig sem lankadt a közönség érdeklődése, ami manapság nem kis dolog, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy még vetített képeket sem láthattunk az előadás során. Az előadó zenetörténész azt ígérte, lesz folytatás.

Mészáros Ákos
Fotó: Merényi Zita

Molnár Piroska díszpolgár lett

Kaposvár díszpolgára lett a Kossuth- és Prima Primissima díjas *Molnár Piroska*, a nemzet művésze, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Az a város ítélte oda neki a legrangosabb elismerését, amelynek színházához két jelentős művészi korszaka köti. 1971 és 1978 között játszott itt, majd 1984 után újra, tizennyolc éven át. Olyan közel élt a számára mindent jelentő teátrumhoz, hogy az ablakából látta a színházát.

A díszpolgári cím apropóján arról kérdeztem Molnár Piroskát – akit sokan a sikeres televíziós *IrReality* show, a több éven át tartó, százötvenkét epizódos *Munkaügyek* Sípeki Elvirájaként is megkedveltek –, hogy mi jut eszébe, ha Kaposvárra gondol. Azt felelte: a fiataltsága. Élete és pályája talán legszebb, legtermékenyebb évei kötik ehhez a városhoz, és mint megjegyezte: bár már régóta nem él itt, nagy megtiszteltetés számára a város bizalma. Nemcsak megható érzés, hanem büszkeség is a díszpolgári cím birtokosának lenni.

Jelenetek Csiky Gergely *A nagymama* című színművéből

Molnár Piroskát sok évtizedes barátság fűzte *Spindler Bélához*, a kaposvári társulat tagjához, aki már az égi teátrum lakója, akárcsak az egykori kaposvári pályatársak: *Vajda László*, *Kiss István*, *Helyey László*, *Pálfi Alice*, *Karácsony Tamás* és *Tóth Béla*. Többek szerint *Spindler Béla* volt az utolsó abból a generációból, amelynek tagjaitól még tanulhattak a kaposvári ifjabb színészek (is). Például figyelmet, összpontosítást, finomságot, érzékenységet. Ravatalánál állva vele együtt egy színész-nemzedéket is elsírtak. S hogy miként dolgozza fel a pályatársak, a barátok hiányát a művésznő? Azt mondta, mivel túl komolyak a veszteségei, nagyon nehezen. Jó szívvel emlékezik rájuk, mert vele maradtak a mindennapjaiban. Most is élők, elevenek, felejthetetlenek, így élete végéig azok is maradnak számára. *Spindler Bélától* különösen nehéz volt elbúcsúznia, de a többi pályatárstól is. Rossz érzés tudomásul vennie, hogy üresedik körülötte a világ.

A kaposvári színház egyik vezető színészévé lett *Varga Zsuzsa* egyszer megkérdezte tőle, hogy egy idősödő színésznek miként változik meg a színpadhoz való viszonya, mivé lesz az izgalom, a lámpaláz, oldódik-e a feszültség. Tapasztaltabb színésztársa azal nyugtatta meg: az évek folyamán csak egyre rosszabb lesz mindez. Úgy kell ezt elképzelni, mintha a magasugró felállított volna egy lécet, amit át akar ugrani, ám egyre följebb és följebb teszi, és állandóan attól fél, hogy leveri. Molnár Piroska szerint ez független az életkortól. Ám a lámpaláz lehet pozitív élmény is, ha az ember érzi, hogy mindent megtett a szerepért.

Az egyik legszebben beszélő színésznő – merthogy annak tartják, és a Színművészeti Egyetemen éveken át színpadi beszédre tanította a színészhölgyeket –, amikor végleg búcsút intett Kapos-

várnak, a Nemzetibe szerződött. Aztán onnan évek múltán a Tháliába, ahol ma az *Egy csók és más semmi*, a *Bernd Róza*, valamint a *Gyilkosság az Orient expresszen* című darabokban játszik. De másutt is láthatjuk. A Kolibriben például huszonhatodik éve töretlen a sikere *Bors néniként*, az Örkény Színházban pedig a *Macskajáték* Gizájaként remekel. Kaposváron évekkel ezelőtt eljátszotta *A nagymamában* Szerémi grófnét, és a szerepért kapott gázsijából néhány éven át fiatal színészeket ismertek el Nagymama díjjal.

Molnár Piroskát, a Csiky Gergely Színház örökös tagját arról is kérdeztem, ha fölkérnék egy újabb kaposvári vendégszereplésre egy számára is kedves vagy fontos darabban, elfogadná-e. Diplomatikusan választ adott: ez az esetleges vendégszereplés idejétől és a fizikai állapotától függ...

Kaposváron ebben az évadban – a díszévadban – újra játsszák *Kálmán Imre* népszerű operettjét, a *Csárdáskirálynőt*. Több mint negyedszázaddal ezelőtt Molnár Piroska alakította *Cecíliát* a *Mohácsi János* által rendezett darabban, mégpedig fergetegesen. (Most *Voith Ági* játssza majd a szerepet, *Keresztes Attila* rendezésében.) Hosszasan sorolhatnám Kaposvár legújabb díszpolgá-

rának kiváló alakításait, ám a gazdag életmű megjelenítésére egy kötet is kevés volna. Színpadi, televízió- és játékfilmbeli sikereit számos díjjal ismerték el. Önkényesen hadd emeljem ki *Pálfi György Szabadesés* című filmjét; az ebben nyújtott teljesítményéért a cottbusi nemzetközi filmfesztivál zsűrije neki ítélte oda a legjobb színésznő díját. De emlékeztethetnék *Szász János* filmdráájára, *A nagy füzetre* is; a nagymama szerepében nyújtott játékát a chicagói filmfesztivál nemzetközi zsűrije elismerő oklevéllel jutalmazta.

Molnár Piroska hetvenöt felé közeledve is énekórákat vesz, hiszen zenés darabok rendre rátalálnak. Még ha elkerült is Kaposvárról, azért somogyi maradt; igyekszik minden nyáron fonyódi nyaralójában tölteni egy kis időt. És hogy mikor spárgázott utoljára? Azt mondta: tizenöt évvel ezelőtt.

Lőrincz Sándor
Fotó: Kovács Tibor

Az áhítat és a humor könyve

Moldvai csángó népmesék

Kóka Rozália Magyar Örökség díjas, a népművészet mestere, közismert mesemondó, mesegyűjtő, folklorista és előadóművész (hogyan most csak néhány profilját említsem) ebben az újabb, immár sokadik Fekete Sas-könyvében sem tagadja meg eredeti hivatását, a tanítóit. Méghozzá e szöveg és a tartalom szép – *Gárdonyi*ra utalva – leglám-pásibb értelmében. Nem sokkal karácsony előtt megjelent, és máris komoly sikerű csángó népmesegyűjteményének bölcs, kedves és közvetlen hangú fülszövege ugyan a gyerekekhez íródott, de a benne elmondottak bizony legalább ennyire szólnak minden olyan felnőtt olvasónak is, aki kevésbé ismerős a csángó népcsoport, a Gyimesek és az azon túli területek ünnep- és hétköznapijainak áhítattal és egészséges humorral teli világában: „Kedves Gyerekek! Harminc, moldvai csángó magyaroktól gyűjtött mesét válogattam nektek ebbe a mesekönyvbe. A moldvai csángó magyarok tőlünk keletre, a Kárpátokon túl, Romániában élnek. Ők beszélik a legősibb, legrégebb magyar nyelvet. Hogy könnyebben megértsétek a mesék szövegét, egy kicsit megszelídítettem az idős mesemondók tájszólását. Amelyik szóról úgy gondoltam, hogy nektek nehéz volna, azt ismert, köznyelvi szóval helyettesítettem. A könyv végére egy kis szótárt is szerkesztettem, hogy az ismeretlen szavakat megfejtésétek.”

A kötetben, a csángók mély katolicizmusához híven, jelentős számban kapnak helyet a hitéleti, a biblikus, illetve a Jézushoz, Szűz Máriához és Józsefhez köthető mesék, történetek. Közülük a legszebbek: *Még a nap is röpködött* (Szűz Mária születése), *Úgy éltek, mint az angyalok* (Mária jegyessége), *Minden virág kivirágzott* (Szűz Mária halála, mennybemenetele), *Hogyan lett a hajnalcsillag és a vacsoracsillag?*

Nem hiányoznak a gyűjteményből a többnyire vidám, csattanós állatmesék sem, mint például a *Miért nincs farka a*

medvének? című téli lékhalászat-történet, a *Hazug kecske* és *A farkas mint pásztor*. A kötetben külön műfajt képviselnek az egészséges humorról tanúskodó, de sohasem sértő legény- és férficsüfolók is, mint a sok népcsoport mesekincséből

ismerős, valóságos vándormotívumnak számító *Az okos lány*, *A lusta legény és a serény leány*, *A bolondos ember*. Egy bizonyos: ez a *Sinkó Veronika* rajzfilmre kíváncsító illusztrációival ékes, pompás kötet dédelgetett kedvence lehetett volna az erdélyi Kovásznán született, Budapestre szakadt kiváló íróőnének, a csángó életforma egyik krónikásának, a *Keleti magyarok nyomában* című nagyszerű könyv szerzőjének, *Ignác Rózsának* is.

Szívből reméljük, hogy a kötet sok-sok példánya kerül majd a magán- és az iskolai könyvtárakba. Emellett pedig bízunk abban, hogy a könyv visszajut a szövegek forrásvidékére, a XXI. század csángó felnőttjei és gyermekei közé is. Akár a *Szalai László* szemorvos, a Budai Irgalmasrendi Kórház főorvosa és társai által alapított *Hajnalfény Egyesület* révén, amely immár sokadikára utazik erre a területre, ebbe a közösségbe. A kiadvány – egy két epizód előadásával, akár Kóka Rozália meghívásával és dedikálattal – méltóképpen szerepelhetne a legközelebbi Csángó Bálon is.

(Kóka Rozália: *Aranytojás. Moldvai csángó népmesék*. Illusztrálta: Sinkó Veronika. Fekete Sas Kiadó, Budapest 2019)

Petróczi Éva

Ferdinandy György

Trianon

Trianon! Azokról, akik kitalálták, majd hasznélvezőiről már eleget olvashattunk. Én most azt próbálom megfogalmazni, hogy mi számomra ma, századik évfordulóján. Trianon. Nem vagyok sem történész, sem politikus. Az itt következők egy magányos skribler vallomásai. Tehát, Trianon. Sokáig nem tudtam róla semmit. Családi környezetemben mélyen hallgattak róla az öregek. Később, az iskolában azt tanultuk, hogy jól megérdemelt büntetésünk volt az ország feldarabolása. A régi uralkodó osztályok bűneiért vezekelünk.

Elmultam húszéves, amikor először hallottam, hogy a párizsi béke elcsúszott és igazságtalan. De már akkor is gyanakvással fogadtam az elrabolt országrészeket visszakövetelő kiáltványokat.

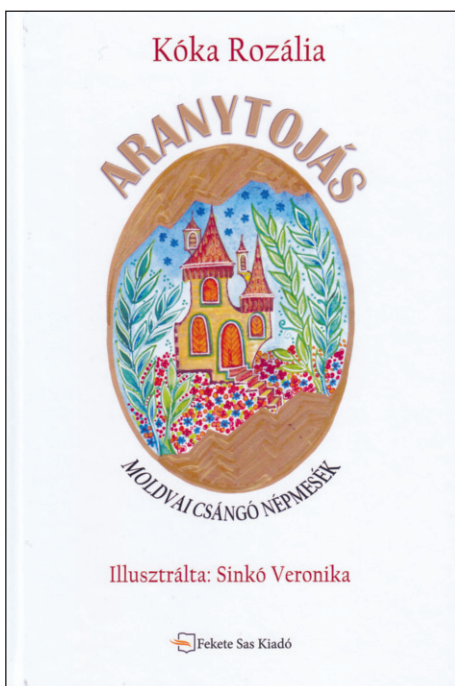
Azóta sok mindent összeolvastam Trianonról. Történeteket és politikusokat. A versailles-i diktátum akkor került hozzám közel, amikor felfedeztem Kárpátalját, a Felvidéket, Erdélyt és a Vajdaságot. Az elcsatolt országrészeket.

Könyvbemutatókon vettem részt Ungvártól Zentáig, magyar főiskolákon és gimnáziumokban, ahol a diákok csillogó szemmel hallgatták az amerikai író, aki – így mondták – az anyaországból érkezett.

Egy szó, mint száz: megtanultam a kívülálló szemével és a távolba szakadt magyar szívével szemlélni huszadik századi történelmünk téblábolását. És most? Az új évezredben, nyolcvanévesen? A századik évfordulón az ország vezetői ismét Trianonról beszélnek. Hallgatom őket, de bevallom, sem a siránkozást, sem a vádaskodásokat nem szeretem.

Másrészt feláll a szőr a hátamon, ha a nyugati gyarmatbirodalmak lekezelő kioktatásait olvasom. Ha valakinek, nekik van ehhez a legkevesebb joguk.

Hát, csak így. Látogatom a szomszédainknál működő magyar iskolákat. Gyönyörű anyanyelvünkön cserélünk gondolatot. És bujkál szívemben, a késői utód szívében, valami apró, szűrő fájdalom.

európaRÁDIÓ

A református értékadó

94,4 Mhz 102,1 Mhz 90,4 Mhz 100,5 Mhz 100,0 Mhz

Debrecen Mezőkövesd Miskolc Nyíregyháza Sátoraljaújhely

europaradio.hu

Katakлизma után

Jól ismerjük a háborús filmek klasszikus dramaturgiáját: az utolsó jelenet tudósít a győzelemről (legyen az fizikai vagy erkölcsi), a hős megdicsőül (esetleg önfeláldozóan összecsapkodik) ujjongást, avagy megrendülést váltva ki társaiban – és a nézőben. Jön a stáblista, a másnapot pedig már nem mutatják. Azt a másnapot, amikor a túlélők csendesen elhantolják halottaikat, gyógyítgatják a sebesülteket, és a füstölgő romokból megpróbálják újraépíteni a hétköznapiakat. Mert élni kell, még akkor is, ha úgy érezzük, képtelenek vagyunk rá. Mindezt két, eredeti formátumánál többre hivatott tévéfilm is tanúsítja: az *Akik maradtak* végül mozi-, sőt Oscar-karriert futott be az elmúlt hónapokban, a *Foglyok* pedig az év fordulóján debütált kisképernyőn.

Körner Aladár (*Hajduk Károly*) a 40-es évek végének Budapestjén nőgyógyásként dolgozik egy klinikán. Itt botlik bele Wiener Klárába (*Szöke Abigél*), az éppen kamaszodó fiatal kislányba, akitől kiderül, a haláltáborban elvesztette az egész családját. A szintén tragédia sújtotta férfi elkezd gondját viselni a lánynak, aki eközben felnőtt nővé érik. A világháború utáni fellélegzést pedig egyre fenyegetőbb árnyékba burkolja a kommunista térfoglalás. *Tóth Barnabás* második egész estés játékfilmje egyetlen puskaalövés nélkül mesél egy iszonyatos világégés szörnyű következményeiről: két bolyongó emberről, akik kapaszkodókat keresnek, és valahogy egymásra találnak. Az *F. Várkonyi Zsuzsa* regényéből készült, apró rezdülésekből építkező, gyönyörű gyógyulástörténet drámai súlya elsősorban a rendező ihletett hangulatteremtő képességén és a színészi alakításokon múlik. Nincsenek látványos Budapest-tablók (a berendezés ugyanakkor korhű) vagy hangos

Hagyományosabb vonalvezetésű, ám nem kevésbé izgalmas az Oscar-nyertes *Deák Kristóf* első egész estés munkája: forró nyári nap a fővárosban, önfeledt ifjúság és csengőfrásztól rettegő szülők. A Rákosi-korszakban járunk. Sára (*Sodró Eliza*) az udvarlója motorján felkeresi a tanárát, és megkérdezi, miért nem érkezett meg aznap reggel az egyetemre. A bejáratnál morókus ballonkabatosokba ütközik, akik nem köszönnek, nem kérdeznek, csak betessékelik a házba. Elmenni nem lehet. A házigazda Gaál család (*Fekete Ernő* és *Szamosi Zsófia*) eleinte találgatja még, mi lehet a szigorú tekintetű elvtársak célja (elhurcolás? kitelepítés? vallatás?), ám válaszok helyett marad a bizonytalanság, ami lassan kezdi fölemésztetni a lakók idegeit. *Deák Kristóf* remek tempóérzékkel vezeti nézőjét, és ebben nagy segítségére van *Vörös András* kitűnő forgatókönyve. A kamaradráma, amely kibontakozik, éppen megfelelő arányban vegyít feszültséget, humort és melodramát ahhoz, hogy mindvégig odaszegezze a tekintetünket a képernyőre. A karakterek ezúttal néhány találó esetvonásból épülnek, a

nagyjelenetek (viszont érezzük a feszültséget), pusztán egy szegényes lakás, néhány rutinszerű mozdulat és halk, tétova mozdulatok, beszélgetések. Szokatlanul csendes, finom szövésű film az *Akik maradtak*: le kell lassulnunk, el kell mélyednünk hozzá, hogy fölfigyelhessünk egy-egy gesztusra, átsuhanó érzelmekre, megvilanó felismerésre – előbb a színészeink arcán, aztán a saját lelünkben.

helyzet abszurditása pedig számtalan mulatságos helyzetet szül, kezdve a lehető legrosszabb pillanatban megszólaló Szabad Európa Rádiótól a kínos vécépapírhiánnyon át egy fej hagyma gondos megpucolásáig. Bármennyit is mosolygunk a játékidő alatt a hatalom groteszk kisserűségén, a zárlat megrendítő fordulata arra emlékeztet bennünket, hogy minden bornírtságán túl mennyire félelmetes egy olyan rendszer, amelyben egyszerűen nem létezik intimitás. *Tóth Barnabás* és *Deák Kristóf* filmje paradox módon éppen érzékeny világábrázolásával mutat rá erre. Előbb-utóbb elérkezik az a pont, amikor meghasad a lelkiismeret, és választani kell a kisebb és a nagyobb rossz között. Mert a hősök korán halnak, nekünk viszont élnünk kell – a katakлизma után is.

Paksa Balázs

TERMÉSZETRAJZ

Schmidt Egon

Szerelmes mókusok

Levelek nélküli, kopasz fáival szomorú képet nyújt a Népliget, még akkor is, ha január 11-én nem lehetett panasz az időjárásra. Felhőtlen kék égről ragyogott alá a nap, és ha nem fújt volna élénk, hideg szél, akár február vége is lehetett volna. Amikor néha elült, elcsöndesedett, a hátamon éreztem a nap melegét. A planetárium mögött, a magas fákon két mókus kergetőzött. Egy hím és egy nőstény lehetett; a mókusoknál már tart a párzási időszak. Hihetetlen ügyességgel szaladtak végig a vékony ágakon, átvették magukat a következőre, közben lompos farkukat maguk mögé nyújtva egyensúlyozták a magasban. Téríszonyuk nincs, annyi bizonyos. Egy idő után az elől haladó megállt, leült egy ágra, a másik pedig mellé telepedett. A farkukat maguk fölé hajtva pihentek egy kicsit, aztán folytatták szerelmes kergetőzésüket.

Ahogy mentem az úton, a szél leveleket pörgetett előttem. Megbarnult, halott levelek, pihe-könnýűek, a szél kedvére játszik velük. Az osztorfák elől a nyárfák alá repíti őket, ahol az onnan jó messzire álló tölgy karéjos leveleivel találkoznak. A kertészeti iroda előtt zöldellő sűrű bokor alól kismadár repült ki, és eltűnt a szemközti bokrok között. Egy évtizeddel ezelőtt még nyomban láttam volna, hogy vörösbegy suhan ki a bokor alól, most azonban, a nyolcvankilencet taposva, csak gyanítottam, hogy a narancsos mellű madarat láttam. Vörösbegyek minden évben telelnek a Népligetben. Valószínűleg észak felől érkezett példányok, amelyek késő ősszel rendszeresen énekelnek, és ha korán jön a tavasz, már február vége felé újra megszólalnak. Nagyon szeretem ezt a madarat, gyönyörű, édes-bús énekét is; mindig örülök, ha találkozunk valahol.

Csókákat nem láttam, de a tisztáson ott sétált két dolmányos varjú és kissé távolabb néhány kelet felől érkezett koromfekete

vetési varjú. Az egyikük felröppent egy szeméttartó szélére, belekukkantott, ám semmi ennivalót nem láthatott, mert újra a fűbe libbent.

Távolabbról egy zöld küllő harsány kiáltását hallottam. Ez a nagyon szép, piros sapkát viselő, zöld színű harkály a parkok egyik jellemző madara. Azt hiszem, sem télen, sem nyáron soha nem jártam még itt, a Népligetben úgy, hogy ne láttam vagy hallottam volna. Később egy nagy fakopáncsot láttam. A játszótér egyik tölgyfáján kopogott, kemény csőrével feszegette a kérget, valami finom falatot sejtethetett alatta. Nem volt magasán, talán az zavarta meg, hogy megálltam, és rászegyeztem a távcsövet, mert elrepült, anélkül hogy az ácsolást befejezte volna.

Csúszkák „tved-tved” hangjait hallottam. Ők is azok közé a madarak közé tartoznak, amelyekkel mindig találkozom, nemcsak itt, hanem a Margitszigeten, a martonvásári vagy a vácrátóti arborétumban is. A párok egész évben összetartanak, mindig együtt vannak.

Hazafelé menet újra láttam a két mókust. Már távolabb voltak a planetáriumtól, de a kopasz fákon nem volt nehéz megtalálni őket. Most nem kergetőztek, de azért együtt mozogtak. Néha leültek, és egy ilyen alkalommal az egyikük nagyot ásított.

EGYHÁZI ZENE

A felsővízvárosi Szent Anna-templomban (Budapest I. kerület, Batthyány tér 7.) február 2-án, vasárnap, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén a 11 órás mise gregorián szentmise lesz, latin nyelvű énekekkel a *Liber usualis*ből. Felhangzik: *Missa de angelis*, *Suscepimus* (introitus), *Suscepimus Deus* (graduale), *Diffusa est* (offertorium), *Responsum* (communio). Zenei szolgálat: a Szent Anna-templom énekesei. Művészeti vezető: Balasi Barnabás. További információ: www.szantanazene.hu

EGER 91,8 MHz | MISKOLC 95,1 MHz | TOKAJ 101,8 MHz
 SÁTORALJAUJHELY 90,6 MHz | GYÖNGYÖS 102,2 MHz
 ENCS 95,4 MHz | HATVAN 94,0 MHz | TÖRÖKSZENTMIKLÓS 96,4 MHz

SZENT
István
 RÁDIÓ

szentistvanradio.hu

ÖRÖMHÍR
MINDENKINEK!
 INFO@KATRADIO.HU | 061 255 3333

MAGYAR
 KATOLIKUS
RÁDIÓ
katolikusradio.hu